

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

НЕСТЕРЕНКО ІННА БОРИСІВНА

УДК 378.013-048.35(438)(043.3)

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В
ПОЛЬЩІ ЗА УМОВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, доцент
Заболотна Оксана Адольфівна,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Ніколаї Галина Юріївна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
завідувач кафедри мистецької педагогіки та хореографії;

кандидат педагогічних наук, доцент
Ковальчук Олена Сергіївна,
Луцький національний технічний університет,
доцент кафедри іноземної мови.

Захист відбудеться «23» грудня 2014 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 218.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано «22» листопада 2014 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Приєднання України до Болонського процесу, європейська інтеграція та глобалізація, потреба у прозорих та порівнюваних на міжнародному ринку праці освітньо-кваліфікаційних рівнях поставили питання модернізації змісту вищої освіти, висуваючи завдання істотного оновлення вітчизняної системи вищої школи.

Зважаючи на те, що учитель відіграє особливу роль у розвитку будь-якої держави, доба значних перетворень кінця 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. пов'язана з нагальною потребою у компетентних учителях, необхідністю розв'язати актуальні проблеми вдосконалення фахової підготовки педагогічних кадрів, а також підвищення їхньої кваліфікації. Високі вимоги до вчителя об'єктивно відображають сутність його діяльності як інтегральної і соціально значущої у суспільстві. Сучасний учитель має виступати свідомим суб'єктом педагогічного процесу й активним діячем соціального та наукового прогресу. Саме тому особливої значущості нині набуває процес модернізації змісту вищої педагогічної освіти, в основу якого покладено ідею підготовки фахівця, здатного до успішного входження на ринок праці та ефективної професійної діяльності в «Європі знань». Актуальність зазначеної теми підтверджується у державних документах України, серед яких: Закон України «Про освіту» (1991, 2006), державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» (1993), концепція педагогічної освіти, цільова програма «Вчитель» (2002), «Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті» (2002), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Закон України «Про вищу освіту» (2014) тощо.

Пошук найбільш оптимальних підходів до модернізації змісту вищої педагогічної освіти зумовлює зростання наукового інтересу до вивчення досвіду вищої школи країн ЄС, зокрема Республіки Польща, яка, приєднавшись до ЄС на четвертому етапі євроінтеграції у 2004 році, здійснила успішні кроки в загальноєвропейському курсі освітньої політики. Вивчення досвіду реформування змісту вищої освіти в Польщі, де особлива роль відводиться підготовці вчителів для нової школи, має для України особливе значення. Зважаючи на те, що Польща є найближчим географічним сусідом України, обидві країни мають багато спільного в соціально-історичному розвитку. Польща як член Європейського Союзу вже модернізувала зміст вищої педагогічної освіти, тому може бути джерелом цінних узагальнень щодо оновлення змісту педагогічної освіти України в контексті інтегрування до європейського простору вищої освіти та запровадження основних положень Болонського процесу.

Значний науковий доробок щодо методології порівняльної педагогіки знаходимо у працях українських науковців: Н. Авшенюк, О. Заболотної, Ю. Закаулової, О. Локшиної, Т. Десятова, Г. Ніколаї, Т. Кучая, Т. Кристопчук, Л. Пуховської, А. Сбруєвої та ін. Розв'язання питань модернізації та інноваційного розвитку вищої освіти, у тому числі і вищої педагогічної, знаходимо у працях В. Андрущенка, Б. Андрієвського, Г. Калінічевої,

В. Кременя, О. Ковальчук, О. Катеринчук, М. Луцького, Л. Кондрашової, О. Голубенка, В. Вовк та ін.

Цінними для нашого дослідження є дисертаційні роботи, тематика яких пов'язана із проблемами освіти у Польщі, зокрема: професійною підготовкою фахівців (С. Когут, Л. Смірнова, А. Мушинський, Є. Нероба); розвитком педагогічної освіти (Г. Ніколаї, В. Майборода); тенденціями модернізації вищої освіти (І. Шемпрух, Л. Гриневич, Ю. Соколович-Алтуніна).

У контексті нашого дослідження важливими є напрацювання таких українських учених, як А. Василюк (професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі періоду 1989–1997 рр.), С. Деркач (професійна підготовка вчителів англійської мови в Польщі), О. Кучай (професійна компетенція вчителів інформатики у вищих навчальних закладах Польщі), В. Пасічник (підготовка вчителів фізичної культури у Польщі (друга половина XIX – початок XXI століття) та ін.

Важливого значення для розв'язання різних аспектів проблем професійної підготовки вчителів мають праці таких польських науковців, як Ч. Банах (Cz. Banach), М. Балажак (M. Bałazak), Е. Гозьлінська (E. Goźlińska), С. Дилак (S. Dylak), З. Квечінський (Z. Kwieciński), Е. Кумик (E. Kumik), Р. Квашніца (R. Kwaśnica), Й. Кузьма (J. Kuźma), Т. Левовицький (T. Lewowicki), Р. Пажецький (R. Parzęcki), Т. Сариуш-Вольський (T. Saryusz-Wolski), Й. Шемпрух (J. Szempruch). Питання, пов'язані з освітніми стандартами підготовки вчителів, розглядають такі польські вчені, як Т. Вавак (T. Wawak), Е. Вишневська (E. Wiśniewska), С. Квятковський (S. Kwiatkowski), С. Мацьол (S. Macioł), С. Мельнік (S. Mielnik), Я. Павліковський (J. Pawlikowski), М. Роцький (M. Rocki), М. Сисло (M. Sysło), М. Табашевська (M. Tabaszewska). Проблеми формування та розвитку професійної компетентності майбутніх учителів окреслені у працях С. Влазло (S. Wlazło), М. Гжегожевської (M. Grzegorzewska), К. Димек-Балцерека (K. Dymek-Balcerek), А. Мірського (A. Mirski), Б. Пітули (B. Pituła), В. Стриковського (W. Strykowski), С. Сіпінської (S. Sipińska), М. Селатицького (M. Sielatycski) та ін.

Проте аналіз численних наукових досліджень дає можливість стверджувати, що проблема модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції не була предметом системного вивчення і спеціального аналізу в Україні.

Водночас вважаємо, що глибоке вивчення й аналіз процесу модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі дасть можливість подолати низку суперечностей:

- між орієнтацією українського суспільства на європейські демократичні перетворення та традиційною, усталеною системою навчання і виховання;
- між сучасною потребою у висококваліфікованих учителях, конкурентоздатних на вітчизняному та європейському ринках праці, та змістом вищої педагогічної освіти, що є недостатньо узгодженим із європейськими освітніми стандартами;
- між потребою у вивченні й систематизації польського досвіду

модернізації змісту вищої педагогічної освіти та відсутністю систематичних досліджень із цієї тематики в Україні.

З урахуванням відсутності глибокого наукового вивчення польського досвіду щодо модернізації змісту вищої педагогічної освіти, актуальності цієї проблеми у нових соціально-економічних умовах розвитку України та її євроінтеграційних устремлінь, необхідності подолання вказаних суперечностей, нами обрано тему дисертаційної роботи – **«Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою наукової теми Лабораторії педагогічної компаративістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер 0111U009200). Тему дослідження затверджено Вченою радою університету (протокол № 6 від 28 серпня 2008 року) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 7 від 25 вересня 2012 року).

Мета дослідження – охарактеризувати теоретичні засади та механізми модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції; окреслити можливості використання позитивного польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні.

Відповідно до теми і мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз стану розробленості проблеми та охарактеризувати понятійно-термінологічний апарат дослідження.
2. Виявити сучасні тенденції модернізації вищої педагогічної освіти в Європі та Польщі за умов європейської інтеграції.
3. Проаналізувати нормативно-правове забезпечення модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі.
4. З'ясувати організаційні та процесуальні характеристики модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції.
5. На основі виявлення основних тенденцій модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні окреслити можливості творчого використання польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти за умов європейської інтеграції у вітчизняних ВНЗ.

Об'єкт дослідження – зміст вищої педагогічної освіти в Польщі.

Предмет дослідження – модернізація змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції.

Хронологічні межі дослідження охоплюють останнє десятиліття ХХ ст. – початок ХХІ ст. *Нижню хронологічну межу* визначається приєднанням Польщі до Болонського процесу (1999 р.), що заклало основи для комплексних модернізаційних трансформацій у галузі вищої освіти, у тому числі й вищої педагогічної освіти. *Верхню хронологічну межу* дослідження становить 2014 р., що є роком запровадження рамки кваліфікацій до навчального процесу, а також введення модернізованого освітнього стандарту для педагогічної освіти у польські ВНЗ. З метою визначення етапів дослідження модернізації змісту

вищої педагогічної освіти у світовій педагогічній науці хронологічні межі було дещо розширено.

Методологічну основу дослідження становлять: філософські положення про єдність теорії та історії, логічного й історичного у висвітленні сутності проблеми; єдність конкретного фактичного матеріалу й теоретичних узагальнень, загального й особливого; принципи системності, об'єктивності, детермінізму, відповідності, діалектичного підходу до розгляду явищ об'єктивної дійсності, всебічності вивчення явищ і процесів; системний, синхронний та діахронний підходи.

Теоретичну основу дослідження становлять: фундаментальні положення теорії освітніх реформ (І. Зязюн, В. Кремень, Ч. Купісевич, А. Сбруєва та ін.); концептуальні положення методології сучасної педагогічної науки, у яких сформульовано засади розуміння сутності педагогічних явищ (С. Гончаренко, М. Євтух, В. Курило, Н. Побірченко, О. Савченко, С. Сисоєва); методологічні положення порівняльної педагогіки (Б. Вульфсон, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Матвієнко, О. Огієнко, Л. Пуховська та ін.).

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети і розв'язання визначених завдань використано комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнювальних методів дослідження, зокрема: *загальнонаукові* – аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, що стали необхідними для вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців, офіційних і нормативних документів; *конкретнонаукові* – метод термінологічного аналізу, використаний при висвітленні понятійно-термінологічного апарату дослідження; ретроспективний, застосований при визначенні етапів модернізації змісту вищої педагогічної освіти Республіки Польща; структурно-типологічний, що дав змогу систематизувати особливості та тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі на основі підходів, визначених Законом про вищу освіту, Стандартом вищої педагогічної освіти та Національною рамкою кваліфікацій; структурно-функціональний, що дозволив виявити особливості процесу проектування навчальних програм; порівняльно-зіставний, що дав підстави до визначення спільних і відмінних характеристик модернізації вищої педагогічної освіти України і Польщі, що лягло в основу рекомендацій щодо використання позитивного польського досвіду на українському ґрунті; *емпіричні* – бесіди, діалог, дискусія, включене спостереження, електронне листування, обговорення дослідницьких проблем під час відвідування польських закладів вищої і середньої освіти; метод наукової екстраполяції, що забезпечив визначення можливостей творчого використання досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти в університетській освіті України.

Джерельна база дослідження. Основою дослідження стали:

- документи міжнародних організацій щодо оновлення змісту підготовки вчителів (Ради Європи, Європейського Союзу, ЮНЕСКО, ОЕСР, МОП та ін.);
- доповіді державних освітніх установ Польщі (Комітету експертів народної освіти, Центру післядипломної підготовки вчителів, Інституту освітніх досліджень, Фонду розвитку системи освіти та ін.);

– законодавчі акти в галузі підготовки вчителів у Польщі, постанови, офіційні документи Міністерства науки та вищої освіти в Польщі: Закон від 15 липня 1961 «Про розвиток системи освіти і виховання» («Ustawa o rozwoju systemu oświaty i wychowania»), Закон від 7 вересня 1991 р. «Про систему освіти» («Ustawa o systemie oświaty»), оновлений Закон від 18 березня 2011 року «Про вищу освіту» («Prawo o szkolnictwie wyższym»);

– розпорядження та програмні вимоги Міністерства вищої освіти і науки в Польщі: Розпорядження щодо присвоєння освітньо-кваліфікаційних рівнів випускникам (2011 р.) (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie tytułów zawodowych nadawanych absolwentom studiów, warunków wydawania oraz niezbędnych elementów dyplomów ukończenia studiów i świadectw ukończenia studiów podyplomowych oraz wzoru suplementu do dyplomu); Розпорядження щодо умов проведення навчання за відповідним напрямом та рівнем підготовки (2011 р.) (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia); Розпорядження щодо умов проведення програмної та інституційної оцінки у ВНЗ (2011 р.) (Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej); Розпорядження, котре стосується Державних рамок кваліфікацій для вищої освіти (2011 р.) (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego); Розпорядження, в якому описано взірцеві результати навчання (2011 р.) (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 4 listopada 2011 r. w sprawie wzorcowych efektów kształcenia); розпорядження, які стосуються стандартів педагогічної освіти (2003 р., 2004 р., 2007 р., 2012 р.);

– міжнародні звіти про стан освіти («Raport o stanie oświaty w PRL», (1973 р.), «Raport o stanie i kierunkach rozwoju edukacji narodowej w PRL», (1989 р.), Report from the BFUG Working Group on the Overarching Qualifications Framework for the ENEA (2004);

– проекти Міністерства науки і вищої освіти в Польщі: «Розробка кваліфікацій, компетенцій та Державних рамок кваліфікацій, доступних на ринку праці у Польщі» («Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji»), «Державні рамки кваліфікації у вищій освіті як знаряддя підвищення якості навчання» («Krajowe Ramy Kwalifikacji w szkolnictwie wyższym jako narzędzie poprawy jakości kształcenia»), «Від Європейських до Державних рамок кваліфікацій» («Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji»);

– монографії та наукові збірники вітчизняних та зарубіжних (у тому числі польських) науковців із проблеми дослідження;

– публікації у вітчизняній та зарубіжній науково-педагогічній періодиці («Вища школа», «Освіта», «Вища освіта України», «Офіційний вісник України», «Edukacja», «Kultura i Edukacja», «Nowa Szkoła», «Szkoła Zawodowa», «Języki obce w szkole podstawowej», «Gimnazjum i liceum», «E-mentor», «Dziennik gazeta prawną», «Dziennik Ustaw» та ін.).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* охарактеризовано теоретичні засади та механізми модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі, пов'язані з європейською інтеграцією країни: виділено три етапи розроблення проблематики, пов'язаної з модернізацією змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції: I етап – пошуковий (1990–1999 рр.), II етап – компетентнісно-стандартизаційний (2000–2008 рр.), III етап – адаптаційний (2009 –2014 рр.); виявлено сучасні тенденції модернізації вищої педагогічної освіти в Європі та Польщі (європеїзація, полікультурність, інтернаціоналізація, інтердисциплінарність, центрованість на результатах навчання, гнучкість, ІКТ-зація, встановлення більш тісного зв'язку між змістом педагогічної освіти та змістом шкільної освіти тощо); проаналізовано нормативно-правове забезпечення педагогічної освіти в Польщі, що регламентує напрями модернізації змісту вищої педагогічної освіти; з'ясовано організаційні та процесуальні характеристики модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі, а саме: досліджено етапи створення та запровадження Польської рамки кваліфікацій (експериментальний, консультаційний, завершальний) та визначено особливості розроблення навчальних програм на основі функціонування цієї рамки у частині організації навчального процесу; простежено еволюцію стандартів педагогічної освіти в Польщі та охарактеризовано чинний стандарт професійної підготовки вчителів; на основі виявлення основних тенденцій модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні окреслено можливості творчого використання польського досвіду у вітчизняних ВНЗ на законодавчому, організаційно-адміністративному, змістовому та практичному рівнях;

– *конкретизовано та уточнено* наукові підходи до модернізації змісту вищої педагогічної освіти та роль державних стандартів при підготовці вчителів;

– *подальшого розвитку* дістала характеристика основних термінів та понять дослідження, зокрема компетентнісного підходу у змісті підготовки майбутніх учителів. До наукового обігу введено нові факти, ідеї і положення, що стосуються підготовки педагогічних кадрів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що рекомендації, котрі стосуються модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі та Європі, а також основні положення і висновки дослідження можуть бути використані у процесі реформування змісту вищої педагогічної освіти в Україні. Зібраний та систематизований матеріал і джерельна база можуть стати основою для подальших наукових розвідок з порівняльної педагогіки, педагогіки вищої школи. Досвід модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі може бути використаний при розробленні навчальних програм, посібників та спецкурсів із підготовки вчителів на теренах України; при укладанні стандартів педагогічної освіти в Україні; проведенні семінарських і практичних занять для студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Результати дослідження *упроваджено* у навчальний процес Уманського

державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 1566/01 від 06.10.2013 р.); Люблінського університету імені Марії Кюрі-Склодовської (довідка про впровадження № КС-701 від 19.07.2013 р.); Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка про впровадження № 257 від 22.06.2014 р.); Початкової школи № 3 імені Святого Войцеха у м. Гнєзно (Польща) (довідка про впровадження № 257 від 05.10.2013 р.), Національного транспортного університету (довідка про впровадження № 2118/13 від 18.04.2014 р.).

Апробація отриманих результатів дисертації здійснювалася на науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Польща-Україна: про минуле – заради майбутнього» (Умань, 2008), «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2012), «Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість» (Луганськ, 2012), «Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції, сьогодення, перспективи» (Умань, 2013), «Перспективи розвитку науки и образования» (Москва, 2013), «Kompetencje a rynek pracy» (Плоцьк (Польща), 2013), «Європейські тенденції професійної підготовки вчителя» (Умань, 2013), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2014), *всеукраїнських* – «Педагогічна компаративістика – 2012: аспект обдарованості» (Київ, 2012), «Управління якістю вищої освіти» (Маріуполь, 2012), «Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2013), «Реформування вищої освіти в Польщі та Україні» (Умань, 2013), «Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2014).

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях Лабораторії педагогічної компаративістики, кафедр іноземних мов, загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, з яких 7 статей у фахових наукових виданнях (з них зарубіжних – 2), 3 статті у збірнику наукових праць, 5 тез – у матеріалах міжнародних конференцій в Україні, Польщі та Росії.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 294 сторінки, обсяг основного тексту – 181 сторінка. Список використаних джерел включає 300 позицій, з них 139 – польською та англійською мовами. Робота містить 20 таблиць, 17 рисунків та 19 додатків на 77 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі, методологічну і теоретичну основу, охарактеризовано методи і джерельну базу; розкрито наукову новизну

та практичне значення отриманих результатів; подано відомості про апробацію і впровадження результатів наукового пошуку; визначено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади модернізації змісту вищої педагогічної освіти Польщі за умов європейської інтеграції»** – проаналізовано стан розробленості проблеми модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Республіці Польща та охарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, виявлено тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції.

Завдяки аналізу стану розробленості проблеми модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі виокремлено спільні підходи до означеного процесу на загальноєвропейському рівні у польських та українських дослідженнях: компетентнісний, інноваційний, диференційований, стандартизований, цілепокладальний, європейський.

За допомогою загальнонаукових методів аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення джерела класифіковано за такими тематичними групами: документи загальноєвропейських та міжнародних організацій, у яких систематизовано перспективні напрямки розвитку вищої педагогічної освіти в окремих країнах, геополітичних регіонах та у світі в цілому; порівняльно-педагогічні дослідження українських науковців, що стосуються освітніх систем груп країн і регіонів; порівняльно-педагогічні дослідження українських науковців, які стосуються проблем розвитку вищої освіти Польщі та інших європейських країн: організації професійної освіти, змісту вищої освіти; праці польських дослідників, у яких схарактеризовано різні аспекти модернізації змісту вищої освіти (стандартизацію змісту вищої педагогічної освіти; компетентнісний підхід у підготовці вчителів; функції підготовки педагогічних кадрів тощо).

Унаслідок проведеного ретроспективного аналізу польських джерел виділено три етапи розроблення проблематики, пов'язаної з модернізацією змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції: I етап – «пошуковий» – (1990–1999 pp.), під час якого наукові інтереси дослідників зосереджувалися на нових концепціях, моделях та ідеях при підготовці вчителів (Т. Левовицький (T. Lewowicki), А. Бжежінська (A. Brzezinska), Б. Пітула (B. Pitula), М. Сисло (M. Syslo), С. Влазло (S. Wlazlo); II етап – «компетентнісно-стандартизаційний» – (2000–2008 pp.), упродовж якого активізувалися дослідження, пов'язані зі змістом підготовки вчителя, що базувався на стандарті для педагогічної освіти у Польщі, в основу якого покладений компетентнісний підхід до навчання майбутніх учителів (Т. Левовицький (T. Lewowicki), Я. Павліковський (J. Pawlikowski), С. Квятковський (S. Kwiatkowski), К. Димек-Балцерек (K. Dymek-Balcerek), В. Стриковський (W. Strykowski), Я. Стриковська (J. Strykowska), Я. Пелаховський (J. Pielachowski), М. Роцкі (M. Rocki), С. Мацьол (S. Macioł), Д. Сіпінська (D. Sipińska), М. Гжегожевська (M. Grzegorzewska); III етап – «адаптаційний» – (2009–2014 pp.), під час якого науковці продовжують досліджувати проблематику вищезазначених тем, але, на відміну від першого і

другого етапів, помітним доробком стають праці, пов'язані з підготовкою учителя в контексті новоутвореного (2012 року) польського стандарту для педагогічної освіти (Р. Пажецький (R. Parzeński), М. Табашевська (M. Tabaszewska), С. Мельник (S. Mielnik), Е. Вишневська (E. Wiśniewska) та ін.).

У результаті термінологічного аналізу україно-, російсько-, англо- та польськомовних наукових праць, словників та глосаріїв запропоновано робочі визначення термінів, необхідних для розкриття предмета дослідження: вища педагогічна освіта; зміст вищої освіти; модернізація змісту вищої педагогічної освіти та ін.

Порівняльно-зіставний аналіз низки документів Європейської комісії та Ради Європи дав змогу визначити тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Європі, серед яких нами виділено: європеїзацію змісту освіти, введення полікультурного компонента в навчальні програми підготовки фахівців, інтернаціоналізацію вищої педагогічної освіти, інтердисциплінарність навчального матеріалу, гнучкість у виборі студентами власної освітньої траєкторії, ІКТ-зацію навчального процесу тощо.

Структурно-типологічний аналіз виявив, що в педагогічній освіті розвинених європейських країн існують три найтипівіші моделі педагогічної підготовки: паралельна, інтегрована та послідовна. Здійснено порівняльний аналіз зазначених моделей та констатовано, що паралельна модель передбачає три-чотирирічну програму навчання, у процесі реалізації якої вивчення спеціальних академічних предметів відбувається паралельно з опануванням педагогічних дисциплін. Застосування інтегрованої моделі підготовки вчителів передбачає вивчення складових навчальної програми, яке відбувається не тільки одночасно, а й у взаємозв'язку з певними темами та завдяки інтеграції теорії з практикою. Послідовна модель передбачає вивчення загальних і спеціальних дисциплін на першому етапі навчання, а вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу й навчальну практику – на другому, завершальному етапі. Орієнтуючись на європейську стратегію змін, країни прагнуть разом з тим зберегти власну ідентичність і не уніфікувати освітніх систем. Європейська освітня спільнота вільна у виборі моделі педагогічної підготовки, яка найбільшою мірою відповідає національним освітнім традиціям і потребам країни.

Отже, доведено, що за умов інтеграції європейські тенденції визначають специфіку модернізації вищої педагогічної освіти Польщі, яка є послідовною у впровадженні реформ, які базуються на загальноєвропейській освітній політиці. Визначено, що у Республіці Польща домінуючою є паралельна модель підготовки вчителів, у якій опанування дисциплінами психолого-педагогічного циклу і практична підготовка відбуваються наскрізно, починаючи з першого року навчання. Зроблено висновок про те, що результати модернізації змісту вищої педагогічної освіти Польщі за умов європейської інтеграції недостатньо вивчені в Україні.

У другому розділі – **«Механізми модернізації змісту вищої педагогічної освіти Польщі за умов європейської інтеграції»** – проаналізовано нормативно-правове забезпечення модернізації змісту вищої педагогічної

освіти в Польщі, з'ясовано організаційні та процесуальні характеристики модернізації змісту вищої педагогічної освіти: охарактеризовано чинний стандарт професійної підготовки вчителів та процес проектування навчальних програм на основі Національної рамки кваліфікацій.

Доведено, що основоположним документом нормативно-правового забезпечення модернізації змісту вищої освіти у Польщі в цілому та педагогічної освіти зокрема є оновлений Закон «Про вищу освіту», підписаний 18 березня 2011 року. Програмна реформа, що випливає з нової редакції закону, зорієнтована на зближення та узгодження з єдиними європейськими вимогами якісної підготовки майбутніх учителів у рамках ЄС.

Діахронний аналіз нормативно-правового забезпечення модернізації вищої педагогічної освіти в Польщі дав змогу окреслити зміни, що відбулися у вищій педагогічній освіті, котрі стосуються як цільових пріоритетів, організаційних характеристик, так і змісту, форм, методів навчання, обсягів навантаження викладачів та фінансових засад оплати їхньої праці.

З'ясовано, що нормативні документи модернізації вищої освіти в Польщі регламентують запровадження профілізації навчального процесу; створення та запровадження Державних рамок кваліфікацій; визначення мінімального терміну навчання за ОКР «бакалавр», для інших рівнів – мінімальної кількості кредитів. У частині визначення професійної кваліфікації учителя визначено скасування свідоцтва про закінчення докторських студій; зміну умов працевлаштування науково-педагогічних працівників у ВНЗ; відміну процедури проходження нострифікації для магістерських та докторських ступенів, отриманих у державах-членах ЄС та у державах-учасницях Організації економічного співробітництва та розвитку; запровадження оплати за навчання на другому напрямі підготовки; створення спеціального статусу провідних державних наукових центрів (KNÓW) для найкращих навчальних закладів тощо.

Встановлено, що оновлений Закон «Про вищу освіту» став точкою відліку у визначенні подальших кроків, спрямованих на створення національної системи вищої освіти, що відповідає основним положенням щодо створення Європейського простору вищої освіти. Одним із таких кроків стало розроблення та запровадження Національної рамки кваліфікацій «нового стилю», котра описує окремі кваліфікації та здійснює їх зіставлення, вказує на можливість здобуття кваліфікацій кількома способами, використовуючи різні способи навчання, та є порівнюваною з Європейською рамкою кваліфікацій.

Виявлено, що Польща виконала свої зобов'язання перед європейським освітнім співтовариством щодо модернізації змісту вищої освіти, про що свідчить затверджена на законодавчому рівні у 2011 році Національна рамка кваліфікацій (НРК), котра створювалася у три етапи: «експериментальний» – опрацювання експериментальної моделі рамки; «консультаційний» – розробка кінцевої моделі та інституційна реалізація НРК, опрацювання рапорту про віднесення польської рамки до європейської; «завершальний» – подальше удосконалення та способи функціонування рамки кваліфікацій.

Структурно-функціональний аналіз процесу проектування навчальних програм дав підстави для висновку, що, згідно з новою концепцією змісту польської вищої педагогічної освіти, навчальна система набула результатоцентрованого характеру. Застосування низки емпіричних методів (бесіди, діалог, дискусія, включене спостереження, електронне листування, обговорення дослідницьких проблем під час відвідування польських закладів вищої і середньої освіти) дозволило з'ясувати, що методика розроблення навчальних програм за новим зразком складається із п'яти етапів: визначення, планування та встановлення вимог, проектування, імплементації, тестування та оцінювання.

Визначено, що основними елементами, з яких складається навчальна програма педагогічних ВНЗ Польщі, є: загальна характеристика навчальної програми (назва напряму, рівень програми, профіль навчання, форма навчання, професійний титул випускника); опис запланованих результатів навчання; опис програми навчання: перелік модулів, навчальний план, способи верифікації досягнених результатів навчання, умови та методи навчання, опис внутрішньої системи забезпечення якості.

На основі порівняльно-зіставного аналізу організаційних та процесуальних аспектів модернізації стандартів педагогічної освіти зроблено висновок, що, починаючи з 90 рр. ХХ ст., у Польщі існували лише проекти та мінімальні вимоги до освітньо-кваліфікаційних рівнів, натомість за останні кілька років розроблено оновлений стандарт, у якому визначається зміст підготовки вчителя.

Унаслідок діахронного аналізу чинного (2012 р.) й попереднього (2007 р.) стандартів педагогічної освіти встановлено, що основні зміни змісту підготовки вчителів стосуються організації навчання, погодинного навантаження, підвищення ролі практичного навчання та гнучкості навчання. Доведено, що модернізований стандарт педагогічної освіти, прийнятий 17 січня 2012 р., істотно змінив її зміст, зважаючи на те, що він має результатоцентрований характер.

Охарактеризовано структуру нового стандарту, що складається з чотирьох компонентів, більша частина яких є абсолютно новою для змісту польської вищої педагогічної освіти: опис результатів навчання (загальні та додаткові); опис процесу та організації навчання (навчання у ВНЗ, післядипломне навчання); опис навчальних модулів; організація педагогічної практики.

У результаті структурно-функціонального аналізу чинного стандарту виявлено, що професійна підготовка вчителів має модульний характер, а її реалізація залежить від того, який освітньо-кваліфікаційний рівень здобуває студент. Проілюстровано специфіку реалізації стандарту на основі програм трьох польських ВНЗ, що демонструють наповнення модулів (Познанського університету ім. Адама Міцкевича, Варшавського університету, Університету імені Казимира Великого у Бидгощі). Перший модуль включає предмети певного напряму підготовки (спеціальності); другий – пов'язаний із психолого-педагогічною підготовкою з урахуванням різних освітніх етапів (дитячий навчальний заклад і початкова школа – I етап, середня школа – II етап, гімназія

– III етап, післягімназійне та професійне навчання – IV етап) та з отриманням навичок роботи з дітьми з особливими потребами; до третього модуля входять предмети дидактичного циклу. Крім трьох основних, існують два додаткових (факультативних) модулі, опрацювавши які, студент обирає додаткову підготовку до вивчення другого предмета (четвертий модуль) або підготовку у сфері спеціальної педагогіки (п'ятий модуль).

Таким чином, у розділі продемонстровано послідовність і наступність у застосуванні механізмів упровадження модернізаційних змін, перш за все, у підведенні законодавчого підґрунтя (прийняття Закону «Про вищу освіту»), а також у визначенні нормативного (розроблення Польської рамки кваліфікацій) та навчально-методичного забезпечення (укладання навчальних програм).

У третьому розділі – **«Використання польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні»** – досліджено основні тенденції модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні та окреслено можливості творчого використання польського досвіду у вітчизняних ВНЗ.

Закон України «Про вищу освіту» (2002 р.) визначив певні реформаторські зміни щодо вищої школи, проте не дав інструментів для її подальшого розвитку в контексті Болонського процесу. Тому перед українськими освітянами постало завдання щодо вдосконалення українського законодавства за умов європейської інтеграції.

Зважаючи на те, що ключовим інструментом запровадження інновацій у країнах Європи стало ухвалення нового законодавства про вищу освіту, в Україні відбулося законодавче закріплення трансформаційних зрушень національної системи вищої освіти за попереднє десятиліття – розроблено та запроваджено новий Закон України «Про вищу освіту».

Перед його прийняттям було вжито комплекс заходів із модернізації національної системи вищої освіти, а саме: офіційно запроваджено Європейську кредитно-трансферну систему (ЄКТС) та її ключові документи у вищих навчальних закладах; надано самостійність вищим навчальним закладам у розробленні навчальних планів; ухвалено Концепцію і Програму організації підготовки магістрів в Україні та наказ про структуру освітньо-професійних програм і навчальних планів підготовки бакалаврів; затверджено Примірне положення про міжгалузеву індивідуалізовану гуманітарну освіту тощо.

Українські освітяни працюють над розробленням освітніх стандартів відповідно до Національної рамки кваліфікацій, що є основою оцінки якості вищої освіти з кожної спеціальності за певними освітньо-професійними, освітньо-науковими програмами відповідних освітньо-кваліфікаційних, освітньо-наукових рівнів та якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ) усіх типів незалежно від їх підпорядкування і форм власності. Тому встановлення стандартів вищої освіти, котрі є основою для складання навчальних планів та програм підготовки вчителів для українських шкіл, є однією з основних тенденцій модернізації змісту вищої освіти. У ході проведеного аналізу чинного та нового українських освітніх стандартів з'ясовано, що до стандартів вищої освіти входять: освітньо-кваліфікаційні (освітньо-наукові) характеристики, освітньо-професійні (освітньо-наукові)

програми та засоби діагностики якості освіти.

Унаслідок проведеного порівняльного аналізу чинного польського та українського Законів «Про вищу освіту» виявлено, що їхніми спільними рисами є увага до підвищення якості освітніх послуг, що контролюється незалежними агенціями контролю якості, а також підвищення рівня автономії університету у полі подання пропозицій щодо введення нових напрямів підготовки для забезпечення потреб ринку праці, і, як наслідок, у забезпеченні їх розробленими навчальними програмами. Констатовано, що, згідно з законодавством обох країн, на університети покладено обов'язок стати провідними науковими центрами, що, у свою чергу, стане підставою для отримання фінансування на проведення досліджень. Зроблено висновок про те, що вищий рівень автономії, у свою чергу, означає вищий рівень відповідальності університету перед прямими і опосередкованими споживачами освітніх послуг, до яких належать студенти, батьки, громада, підприємства, держава.

Порівняльний аналіз українського та польського законів «Про вищу освіту» було покладено в основу розроблення рекомендацій щодо використання позитивного польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти на законодавчому, змістовому, організаційно-адміністративному та практичному рівнях.

На законодавчому рівні відзначено необхідність адаптувати національну законодавчу базу до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейську освітню спільноту, враховуючи європейські норми та стандарти педагогічної освіти. Запропоновано досягти повної відповідності української рамки кваліфікацій європейській, що зробить національні кваліфікації зрозумілими в інших країнах Європи та сприятиме розвитку міжнародної мобільності українських студентів та фахівців, реалізації концепції навчання впродовж життя.

На змістовому рівні обґрунтовано необхідність розроблення освітнього стандарту окремо для педагогічної освіти, одним з елементів якого була б відмова, за польським аналогом, від двопрофільного навчання, оскільки підготовка до педагогічної діяльності у межах моноспеціальності є більш якісною. Наголошено на корисності апробації польського досвіду при підготовці учителів в Україні, зміст якої полягає в опрацюванні трьох основних та двох додаткових модулів, що було б наслідком значного зменшення кількості навчальних курсів за рахунок відмови від тих, що не мають прикладного застосування у школі.

На організаційно-адміністративному рівні запропоновано надання кожному студенту права і реальної можливості вибору індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням власних інтересів, здібностей, прагнень та потреб.

На практичному рівні зацентровано на важливості підвищення ролі практичного навчання та поглиблення вивчення професійно-зорієнтованих дисциплін.

Таким чином, при порівнянні особливостей модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні та Польщі і при розробленні авторських рекомендацій щодо впровадження цінного польського досвіду в нашій країні до

уваги взято європейський вимір сучасної педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

Характеристика теоретичних засад та механізмів модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції, окреслення можливостей використання позитивного польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні дає підстави для таких **висновків**.

1. Унаслідок аналізу стану розробленості проблеми типологізовано джерела наукового пошуку таким чином: (1) національні (українські, польські) законодавчі акти, що регламентують перспективні напрямки розвитку вищої педагогічної освіти та аналітичні документи міжнародних організацій (ЄС, ЮНЕСКО, ОЕСР, МОП), у яких систематизовано особливості розвитку вищої освіти в суспільстві знань; (2) дослідження у галузі дидактики вищої школи, в яких окреслено теоретичні засади модернізації вищої педагогічної освіти в умовах європейської інтеграції; (3) порівняльно-педагогічні дослідження, метою яких стало зіставлення у синхронному та діахронному вимірах тенденцій модернізації вищої освіти у різних країнах та геополітичних регіонах; (4) дослідження у галузі освітньої політики окремих країн та міжнародних організацій, присвячені з'ясуванню особливостей імплементації законодавчих актів освітніх реформ у різних країнах.

Виявлено, що, незважаючи на широкий спектр тематики праць щодо польської вищої освіти, в Україні відсутній комплексний аналіз процесу модернізації її змісту, що підтвердило актуальність дослідження і дало змогу окреслити напрями розкриття наукової проблеми.

При уточненні змісту ключових понять дослідження визначено, що під модернізацією змісту вищої педагогічної освіти маємо на увазі процес удосконалення навчальних програм і навчальних планів підготовки педагогічних кадрів у вищих школах та університетах згідно із сучасними вимогами з метою забезпечення сталого розвитку шкільної освіти.

2. Унаслідок аналізу документів Європейської Комісії та Ради Європи з'ясовано, що основними тенденціями модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Європі є: європеїзація, полікультурність, інтернаціоналізація, інтердисциплінарність, гнучкість, ІКТ-зація, встановлення більш тісного зв'язку між змістом педагогічної освіти та змістом шкільної освіти, між теоретичною і практичною підготовкою, результатомцентрований характер тощо. Доведено, що означені тенденції характерні і для польської вищої педагогічної освіти. Визначено, що під європеїзацією у контексті дослідження розуміємо процес включення провідних загальноєвропейських цінностей, норм, принципів у навчальні плани й програми підготовки фахівців педагогічного профілю. Полікультурність, з огляду на зорієнтованість дослідження на зміст вищої педагогічної освіти, представлено як освітню політику, що регламентує введення у навчальні плани і програми підготовки фахівців педагогічного профілю навчальних курсів і тем, спрямованих на збереження культурних відмінностей, розвиток толерантності та добросусідства культур. Інтернаціоналізацію як тенденцію модернізації визначено як процес

упровадження глобального і європейського виміру до змісту вищої педагогічної освіти. Виявлено, що у модернізації змісту вищої педагогічної освіти наявні дві взаємопов'язані тенденції: підвищення рівня автономії університетів щодо визначення змісту навчальних програм і курсів та збільшення відповідальності вищих навчальних закладів за якість підготовки фахівців. Як наслідок, виникає необхідність контролю з боку держави, незалежних агенцій, студентів, батьків, громади, роботодавців. Стандартизація служить елементом системи заходів з контролю якості освіти, а самі стандарти є мірилом відповідності, визначеним державою та громадою вимогам.

3. Аналіз нормативно-правового забезпечення модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі дозволяє констатувати, що зміст польських нормативних документів має євроінтеграційне спрямування і слугує формуванню європейського простору вищої освіти. Зазначено, що Законом «Про вищу освіту» визначено загальні засади державної освітньої політики, що базуються на засадах автономії університету, наближення до загальноєвропейських вимог щодо наукових ступенів, терміну навчання, профілів та статусу університету як наукової установи. Продемонстровано поглиблення законодавчих ініціатив польського уряду у Національній рамці кваліфікацій нового стилю, що підтвердила євроінтеграційний курс Республіки Польща в описі і зіставленні окремих кваліфікацій, наданні можливостей здобувати їх кількома способами, орієнтуванні не на процес навчання, а на його результати, і загалом відповідністю вимогам та структурі Європейської рамки кваліфікацій.

Порівняння низки стандартів педагогічної освіти дало змогу простежити зміни, які відбувалися у змісті підготовки вчителів, починаючи з 1997 року. З'ясовано, що основні зміни в організації навчання пов'язані з відмовою від практики надання студентам можливості здобувати одночасно дві спеціальності (головну й додаткову) на безоплатній основі; модифікація погодинного навантаження має своїм результатом відведення мінімальної кількості годин на обов'язкові компоненти модулів; підвищення ролі практичного навчання полягає у зміні підходів до організації педагогічної практики, а гнучкості навчання пов'язане з можливістю опанування змістом навчального матеріалу студентами за вільною освітньою траєкторією. Отже, еволюція стандартів педагогічної освіти в Польщі характеризувалася поступовим переходом від мінімальних освітньо-кваліфікаційних вимог до національного стандарту, приведеного у відповідність з нормативами вищої педагогічної освіти у ЄС.

4. Досліджено організаційні та процесуальні характеристики модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі. Визначено особливості розроблення навчальних програм на основі функціонування Польської рамки кваліфікацій і оновленого Стандарту вищої педагогічної освіти, у результаті чого встановлено, що у розробку змісту польської вищої педагогічної освіти запроваджено нову концепцію, у якій результати навчання є основою побудови всієї навчальної програми, проектування якої має п'ять етапів: визначення, планування та встановлення вимог, проектування, імплементація, тестування й оцінювання.

Продемонстровано та роз'яснено застосування матричного підходу до укладання програм на основі модернізованого стандарту, а саме: матриця перевірки формулювання результатів навчання та матриця компетенцій. Систематизовано рекомендації польських освітян щодо формулювання результатів навчання для навчального плану та для кожного предмета.

Відзначено, що за умов модернізації змісту педагогічної освіти відбулися зміни у логіці вибору форм і методів навчання: максимально можливою стала заміна лекцій для великих потоків студентів на заняття у малих групах (семінари, проекти); відбулася актуалізація оволодіння студентами практичними навичками; увага викладачів зосереджена на проблемно-проектно-орієнтоване навчання з використанням інтернет-технологій та засобів.

5. На основі виявлення основних тенденцій модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні окреслено можливості творчого використання польського досвіду у вітчизняних ВНЗ.

Обґрунтовано доцільність адаптації національної законодавчої бази вищої освіти України до умов соціально орієнтованої економіки, упровадження європейського виміру у зміст вищої педагогічної освіти України через його врахування у законі України «Про вищу освіту», Національній рамці кваліфікацій (законодавчий рівень). Наголошено на необхідності розроблення освітнього стандарту педагогічної освіти за ОКР «Бакалавр» і «Магістр» у межах моноспеціальності як такого, що забезпечить більш якісну підготовку фахівців; доведено необхідність значного зменшення кількості навчальних курсів за рахунок відмови від тих, що не мають прикладного застосування у школі (змістовий рівень). Запропоновано надання кожному студенту права і реальної можливості вибору індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням власних інтересів, здібностей, прагнень та потреб (організаційно-адміністративний рівень). Закцентовано на важливості підвищення ролі практичного навчання та поглибленні вивчення професійно-зорієнтованих дисциплін (практичний рівень).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі. Предметом подальших порівняльних розвідок можуть стати теорія і практика модернізації змісту вищої педагогічної освіти в інших європейських країнах, удосконалення та оптимізація структури та змісту вищої педагогічної освіти в Україні.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких **публікаціях** автора:

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Нестеренко І. Б. Імплементация національної рамки кваліфікацій у вищих навчальних закладах Польщі / І. Б. Нестеренко // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: гуманітарний вісник. – К. : Гнозис, 2012. – Додаток 1 до Вип. 27, Том 1 (34). – С. 282–288.

2. Нестеренко І. Б. Національні рамки кваліфікацій в Україні та Польщі:

порівняльний аналіз / І. Б. Нестеренко // Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість : матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції. – Луганськ : Вид-во Державного закладу «Луганський національний ун-т ім. Т. Г. Шевченка», 2012. – № 22 (257), Част. IV. – С. 277–284.

3. Нестеренко І. Б. Проектування навчальних програм у контексті функціонування Польської рамки кваліфікацій / І. Б. Нестеренко // Порівняльно-педагогічні студії. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2013. – С. 63 – 69.

4. Нестеренко І. Б. Сутність та структура підготовки вчителя початкових класів у Польщі за новим педагогічним стандартом / І. Б. Нестеренко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Вип. 45. – С. 87–92.

5. Нестеренко І. Б. Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в Польщі (науково-педагогічні розвідки) / І. Б. Нестеренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – № 3 (37). – С. 55–61.

6. Нестеренко І. Б. Запровадження положень Болонського процесу в Польщі та Україні: Національні рамки кваліфікацій / І. Б. Нестеренко // Edukacja a rynek pracy. Kompetencje społeczno-zawodowe determinantem gotowości człowieka do efektywnej adaptacji zawodowej. – Płock : Wydawnictwo Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, 2013. – S. 140 – 152.

7. Нестеренко І. Б. Тенденции реформирования содержания высшего педагогического образования в Польше / И. Б. Нестеренко // Педагогика и современность. – М. : Изд-во «Перо», 2014. – № 1. – С. 19–22.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Нестеренко І. Б. Особливості реформування вищої освіти Польщі в контексті Болонського процесу / І. Б. Нестеренко // Збірник наукових праць студентів та молодих учених. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – С. 207–211.

9. Нестеренко І. Б. Сучасний стан реформування вищої освіти Польщі / І. Б. Нестеренко // Збірник наукових праць студентів та молодих учених. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. – С. 213–217.

10. Нестеренко І. Б. Компетентнісний підхід як чинник модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі / І. Б. Нестеренко // Збірник наукових праць студентів та молодих учених. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр ПП Жовтий, 2014. – С. 202–206.

11. Нестеренко І. Б. Етапи запровадження кваліфікаційних рамок у вищій освіті Польщі / І. Б. Нестеренко // Педагогічна компаративістика – 2012: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст : матеріали науково-практичного семінару. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – С. 110–112.

12. Нестеренко І. Б. Тенденції реформування змісту вищої педагогічної освіти України. Законодавче забезпечення / І. Б. Нестеренко // Наука і освіта у глобалізованому світі: традиції, сьогодення, перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Умань : ПП Жовтий О. О.,

2013. – Ч. 2. – С. 129–132.

13. Нестеренко И. Б. Модернизация содержания высшего педагогического образования Республики Польша / И. Б. Нестеренко // Перспективы развития науки и образования: материалы международной заочной научно-практической конференции. – М. : «АР-Консалт», 2013. – Ч. II. – С. 85 – 87.

14. Нестеренко І. Б. Зміст вищої педагогічної освіти в Польщі: актуальні проблеми модернізації / І. Б. Нестеренко // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – С. 175–178.

15. Нестеренко І. Б. Змістовий аспект психолого-педагогічної підготовки вчителів у республіці Польща в контексті європейської інтеграції / І. Б. Нестеренко // Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст : матеріали науково-практичного семінару / Ін-т педагогіки НАПН України / За заг. ред. О. І. Локшиної – Київ : Педагогічна думка, 2014. – С. 150 – 151.

Нестеренко І. Б. Модернізація змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка МОН України, Суми, 2014.

Дисертацію присвячено розгляду теоретичних засад та механізмів модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі за умов європейської інтеграції; можливостям використання позитивного польського досвіду модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні.

Здійснено аналіз стану розробленості проблеми та висвітлено понятійно-термінологічний апарат дослідження. Виявлено сучасні тенденції модернізації вищої педагогічної освіти в Європі та Польщі за умов європейської інтеграції. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі. З'ясовано організаційні та процесуальні характеристики модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Польщі. На основі виявлення основних тенденцій модернізації змісту вищої педагогічної освіти в Україні окреслено можливості творчого використання польського досвіду у вітчизняних ВНЗ.

Ключові слова: зміст вищої педагогічної освіти, євроінтеграція, модернізаційні процеси, європейський простір вищої освіти, прогресивний польський досвід, стандарт педагогічної освіти, нормативно-правове забезпечення, Польща.

Нестеренко И. Б. Модернизация содержания высшего педагогического образования в Польше в условиях европейской интеграции. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Сумский

государственный педагогический университет имени А. С. Макаренко МОН Украины, Сумы, 2014.

Диссертация посвящена рассмотрению теоретических основ и механизмов модернизации содержания высшего педагогического образования в Польше в условиях европейской интеграции, возможностям использования положительного польского опыта модернизации содержания высшего педагогического образования в Украине.

Охарактеризована нормативно-правовая основа модернизации высшего педагогического образования в Польше, в результате чего очерчены изменения и модификации, которые произошли в высшем педагогическом образовании. Выделены основные этапы создания и внедрения Польской рамки квалификаций, а также определены особенности разработки учебных программ на основе функционирования рамки квалификаций. Осуществлен научный анализ проблемы модернизации содержания высшего педагогического образования в Польше, который позволил определить основные стандарты педагогического образования и годы их создания. В результате анализа действующего стандарта профессиональной подготовки учителей в Польше утверждается модульный характер профессиональной подготовки, реализация которой зависит от образовательно-квалификационного уровня, приобретаемого студентом. Обобщен опыт стратегического планирования модернизации содержания высшего педагогического образования в Польше, а также определены возможности его использования в Украине.

Ключевые слова: содержание высшего педагогического образования, евроинтеграция, модернизационные процессы, европейское пространство высшего образования, прогрессивный польский опыт, стандарт педагогического образования, нормативно-правовая основа, Польша.

Nesterenko I. B. Modernization of the Content of Higher Pedagogical Education in Poland in the Context of European Integration. – Manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Science in Specialty 13.00.01 – General Pedagogics and History of Pedagogics. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, MES of Ukraine, Sumy, 2014.

An analysis of the working out of the problem and apparatus criticus of the research is outlined. This made possible to distinguish three stages of the development issues related to teacher training in Poland, such as: stage I – searching (1990 – 1999 years) – the development of new concepts, models and ideas in the pedagogical education; stage II – competency-standardizing (2000 – 2008) – the intensification of studies aimed at teacher training content; stage III – adaptating (2009 – 2014 years) – continuing to investigate the content of higher education in Poland in the context of the newly formed standards for pedagogical education.

The tendencies of higher education content of modernization have been determined according to the characteristic of a number of the European Commission and Council of Europe documents: europeanization of educational content, the introduction of multicultural component in the curricula, internationalization of higher pedagogical education, interdisciplinarity of educational material, flexibility in the choice of student's

educational trajectory and so on.

It is shown that there are three most common models of teacher training in the developed European countries: parallel, integrated and consecutive. The parallel model provides three or four year program in which academic subjects are accompanied by the pedagogical subjects. The use of an integrated model of teacher training provides studying with the relation to specific themes and integrating theory with practice. Consecutive model provides studying general and special subjects – the first stage of study, pedagogical training and practice – the second, final stage.

The legal and regulatory basis of the modernization of higher pedagogical education in Poland has been characterized, changes and modifications that have taken place in higher pedagogical education have been outlined. The key factor in the modernization of higher education in Poland is "Law of Higher Education", which was signed on 18 March 2011. The program reform is focused on convergence and agreement with European requirements, modernization and quality training of future teachers in the EU.

The basic stages of creating and implementing the Polish Qualifications Framework and the peculiarities of the development of training programs based on its functioning have been defined. Stages of creating the Polish Qualifications Framework are: «experimental» – processing experimental model of PQF; «consultation» – consultation of the final model PQF, the institutional implementation of PQF; «final» – the methods of Polish Qualifications Framework, referred to the European framework.

The scientific analysis of the problems of modernization of higher pedagogical education content in Poland has been shown, the basic teacher training standards and the years of their creation have been defined. The analysis of the current standard of teacher training in Poland made it possible to detect that the teacher training is modular in nature and connected with the educational qualification levels. The first module contains subjects related to a specific area of study (speciality) such as: history, mathematics, biology or pre-school education. The second module is associated with psychological and pedagogical training, which is carried out taking into account the different stages of education. Also it was found out that in addition to the three major modules, there also exist two additional modules.

The strategic planning experience of modernization of higher pedagogical education content in Poland at legislative, semantic, organizational, administrative and practical levels has been summarized and possibilities of its implementation in Ukraine have been defined. The comparative analysis of documents that determine the prospects of further modernization of higher pedagogical education content revealed the democratic nature of Polish strategies and orientation of Ukrainian documents on vertical integration.

Key words: the higher pedagogical education content, European integration, modernization processes, the European higher education area, progressive Polish experience, the standard of teacher education, regulatory and legal framework, Poland.

Підписано до друку 21.11 .2014 р. Формат 60x90/16.
Умовн. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк. 1,0
Папір офісний. Гарнітура Times.
Замов. № 58
Наклад 100 екз.
Видавництво «АЛМІ»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
До Державного реєстру ДК – № 74 від 01.06.2000 р.
20300, м. Умань, вул. Садова, 4 тел/факс (004744) 4-04-53
e-mail: almi@ck.ukrtel.net
